

Lindesplanaden – stadens gröna ryggrad

Med hänvisning till infrastrukturnämndens arbetsprogram 2015 om en plan för underhåll och förnyelse av Esplanadparken har markenheten sammanställt befintligt material samt funderat hur arbetet kan påbörjas med en framtida förnyelse av Esplanadparken.

Status i stadsplan: Det finns sammanlagt 7st stadsplaner som Esplanaden är indelad i nr 196, 125, 334, 531, 671, 16 och 604. I de flesta planer finns ingen beteckning för Esplanadens status utom i nr 531 där den har beteckningen PK – kulturhistoriskt värdefullt parkområde som bör skyddas och i nr 604 som P – parkområde (Sundbloms skvären) som bör iordningställas och underhållas med högt ställda krav på omgivningskvalitet.

Status i generalplan: Område eller objekt som skall skyddas med stöd av lagstiftning. Kulturhistoriskt värdefull miljö. Avser också den hårdgjorda ytan på Stora gatan och Norra Esplanadgatan.

Esplanaden

Den lövrika lindesplanaden binder samman färjhamnen i väster och småbåtshamnen i öster. Esplanaden är ett väl utnyttjat gångstråk och den viktigaste delen av stadens gröna ryggrad.

Esplanaden består av sex ståtliga rader av lindar från Torggatan fram till kyrkan. Från kyrkan till Neptunigatan finns klotlönnar på Norra Esplanadgatan. Lindarnas ålder varierar. De äldsta träden är i den östra delen av Esplanaden och är närmare 100 år gamla medan lindarna vid Havets folk är ca 35-40 år gamla. Den riktgivande förväntade livslängden för parklind i Finland är 170 år i goda växt förhållanden. Esplanaden består av 320 st parklindar *Tilia x europaea*.

För ca 50 år sen hamlades lindarna enligt dåtida principer vilket är orsaken till de problem vi har idag med träden. Lindarna stympades kraftigt vilket bidragit till rötangrepp i de stora såren, speciellt vid toppkapningen. Röta är svampangrepp på ved och försvagar trädet. Nerbrytningssvampen har kommit in i trädet via skador på barken som trädet inte kunnat läka inom rimlig tid eller via rotskador som orsakats av grävning.

Esplanadens hamlade lindar på 60-talet

MARIEHAMNS STAD

Trädens kondition

Lindarnas kondition varierar. Träden som växt i gräsytan har haft bättre förutsättningar gällande syre- och vattentillförseln till rötterna. Men tidigare felaktig beskärning och grävning i rotzonen har orsakat rötskador i alla träd. Träden som växer i den hårdgjorda ytan har inte bara sämre vattentillförsel utan har beskurits ännu hårdare för att inte slå i husfasader eller tak. Flera av dessa träd har redan ersatts med nya. Etableringen har visat sig vara ganska dålig speciellt på södra sidan där höga hus hindrar ljuset.

År 2001 påbörjades en genomgång av lindarna mellan Torggatan och Ålandsvägen av arborister (trädvårdsspecialister). Lindarnas kronor glesades ur för att minska vikten och torra grenar togs bort. Minskar man vikten på kronan på ett träd som är angripet av röta är risken mindre att trädet fläks sönder.

Efter år 2001 beskas träden av arborister fram till år 2008 då alla träd i allén var genomgångna. Arboristernas rapport om lindarnas kondition och fortsatt skötsel från år 2001 finns att läsa i bilagan.

Vissa utvalda träd har genomgått ultraljudsundersökning år 2008 med Picus Sonic Tomograph. Efter en okulär besiktning där man misstänker större rötangrepp kan man med ultraljudsundersökning se hur stor procent av veden som är frisk eller murken inom ett visst område på stammen.

Foto: Teppo Suoranta

Trädinventering

Trädinventeringar är ett viktigt redskap i skötseln av trädbestånd. De ger oss en överblick över trädbeståndet, eventuella risker och åtgärdsbehov. Det finns ett stort antal användningsområden för en trädinventering. Därför är det viktigt att använda inventeringen till det specifika behovet som finns t ex för Esplanadens träd för att bedöma vitaliteten och till vilken riskklass de tillhör.

För att kunna skapa en trädplan eller trädvårdsplan behöver inventeringen göras av personer insatta i dendrologi (vetenskap om träd). En svensk nationell standard för trädinventering finns att hämta från webben.

MARIEHAMNS STAD

Stadens träd har inventerats i två omgångar. År 1972 inventerades enbart antal träd och sort. År 1985 ingick trädets stamhöjd, -omkrets, totalhöjd, kron diameter, uppskattad ålder och sort i inventeringen.

Trädens vitalitet, kondition och riskklass bedömdes inte i inventeringarna. Staden har ingen egen resurs eller kunskap för att genomföra en inventering där trädens kondition och riskklass bedöms.

Trädinventeringar är en färskvara som hela tiden måste hållas uppdaterad, både gällande förändringar i trädbeståndet, nyplanteringar och borttagning av träd. Speciellt viktiga är gatuträden eftersom deras tillstånd snabbt kan förändras genom påkörningsskador, saltskador och grävningar. Det utsatta läget tillsammans med de konsekvenser ett skadat träd kan få om det faller gör att gatuträden måste hållas under hårdare bevakning än parkträden. Rekommendationen är att gatuträden inventeras vart femte år och parkträden vart tionde år.

Fortsatta åtgärder

Nästa åtgärd är att utföra en reducering av kronan på lindarna. Genom rätt beskärningsteknik minskar man kronans vikt mot de rötangripna håligheter i de gamla hårt beskurna såren. Risken att träden fläks sönder där den nya toppen växt ut minskar. Denna åtgärd är planerad att påbörjas i januari - februari 2016.

Under 3-4 veckor/år beskärs lindarna med klättermetoder som möjliggör åtkomst till de innersta grenverken och med hjälp av en traktorlift som man når yttersta grenarna med. Arbetet med hela Esplanaden beräknas ta ca 5 år och kosta ca 100 000 euro. När arboristerna gått igenom en sektion av lindarna får vi en reviderad rapport om lindarnas kondition. I samband med beskärningen beställs en trädvårdsplan av arboristerna.

Foto: Teppo Suoranta

Speciellt på sommaren när lövverket är fullt utvecklat upplever många Esplanaden som väldigt mörk. Förslag att gallra träden för att få mera ljus har förekommit men det rekommenderas inte enbart för ljusets skull. Man kan skada närliggande träd vid nerplockningen och vinden skulle få mera fart genom de kvarvarande träden och öka risken för nedkommande grenar avsevärt. Men vartefter trädens kondition försämras kan man bli tvungen att ta bort riskträd. Det är svårt för nya små träd att etablera sig i luckorna mellan gamla stora träd. Konkurrensen om ljuset är för stort och träden skulle bli för olikåldrade och ojämna. När det blir stora luckor av borttagna lindar i Esplanaden är det dags att förnya hela avsnittet.

MARIEHAMNS STAD

Esplanaden förnyas, när och hur?

När vi vet dagens kondition på Esplanadens lindar kanske frågan "när" kan besvaras. En arbetsgrupp bestående av sakkunniga t ex från Museibyrån, stadsarkitektkansliet, infrastruktursektorn och en konsult som tar fram de större grundläggande principerna hur processen med förnyandet ska gå vidare behöver sammansättas. Den skall jobba med de historiska aspekterna, utformningen, val av trädsort m.m. Vartefter skötselbeskrivningen framskrider och mera information om lindarnas kondition finns tillgänglig kan en mera detaljerad förnyelseplan påbörjas.

Exempel på hur förnyandet kan gå till: Förnyandet av Esplanaden ska ske i etapper där man tar en sektion åt gången för att det inte ska bli ett alltför stort projekt med tanke på hur många träd som ska planteras. Viktigt är att man planterar en hel sektion så att alla träd får samma tillgång av ljus. Bytet av alla träd bör ske inom en 6-7 års period för att träden inte ska bli för olikåldrade. Arbetsprocessen blir att träden kapas, stubbar grävs upp, ev. upphöjning av markytan där det är sankt idag, justering av belysningen ifall markytan ändras, nya växtbäddar med bra jord, växtstöd och ny grusgång. I Esplanaden finns avlopps- och vattenledningar som måste beaktas.

Etableringstiden för träd är ca 5 år då de behöver extra omvårdnad. Viktigt är att bevattning sker varje vecka under det första året. Därefter kan man ha längre mellan gångerna om det inte är alltför torrt. Uppbyggnadsbeskrivningen påbörjas 3 år efter planteringen.

Träden i den hårdgjorda ytan är mer utsatta än träden i gräsytan. De behöver en väl tilltagen planteringsgrop som dränerar och bra jord för god etablering. Stamskydd kan bli aktuellt på utsatta platser.

Sammanfattning

Konditionen på lindarna är inte den bästa idag, men de följs upp så att de inte medför fara för allmänheten. Med rätt skötselbeskrivning, inventering och trädvårdsplan uppgjord av sakkunniga förlängs trädens livslängd. En arbetsgrupp skall jobba med de grundläggande principerna och ta fram en plan för en förnyelse av Esplanadens lindar där utformning, val av trädsort och de historiska aspekterna är beaktade. Esplanaden är en så viktig del av stadsbilden i Mariehamn att mariehamnarna skall få vara med och ta ställning till förnyelsen av Esplanaden efter att de planerade utredningarna är genomförda.

Stadsträdgårdsmästare

Anne Nordblom

Bilaga: Lindarna vid Esplanaden i Mariehamn; *Teppo Suoranta, Hilikka Hoppo och Fredrik Granberg*

Lindarna vid Esplanaden i Mariehamn

Bakgrund

I träden finns två helt skilda "våningar". I kronans nedre del finns rikligt med rakt uppåtväxande vattenskott och där man tidigare kapat stammarna finns stora rötangrepp. Det största problemet är en stor hålighet som öppnar sig uppåt vid stället där man kapat stammen, hålet finns vid ca. 8 meters höjd och förekommer i varje träd. Hålen är ca 100-150 cm djupa och har en diameter om 20-40 cm. Rötan har redan för länge sedan börjat sprida sig. Från stympningsstället har alla träd bildat en ny krona, i dessa har man inte tidigare utfört skötselbeskärningar.

Problem och skador

Träden är ännu inte farliga, men kommer att bli det inom några tiotal år. Det mest utsatta stället är var den gamla kronan övergår i en ny. Den nya toppen växer upp invid ovan beskrivna hålighet vid stympningsstället. Infattningen i den gamla stammen kommer inte att vara pålitlig då rötan sprider sig i håligheten samtidigt som den nya kronan växer och blir tyngre. I många lindar finns också frostsprickor i nedre delen av stammen. Dessa har i en del av fallen uppåtkommit på grund av grävningsarbeten som utförts vid trädens rotområde. Detta kan lätt fastställas genom att sprickan startar och är bredast vid marknivå men smalnar av uppåt. Man kan också se frostsprickor som beror på beskärningssnitt i stamplan eller så kallade "Flush Cut"-beskärningar. Dessa sprickor börjar vid det tidigare beskärningsstället och smalnar av nedåt. I flere träd har också håligheten vid 8 meters höjd börjat spricka på en sträcka av ca. 50-150 cm. På grund av frostsprickorna kommer stammarna att bli ihåliga men denna process tar 20-40 år i anspråk.

Skötselbeskärningarna i mars 2001

Viktigt har varit att avlägsna döda och döende samt skadade grenar. Uppåtväxande mindre vattenskott har man kunnat avlägsna helt. Större och grövre vattenskott har man kunnat korta in till en lämplig förgreningspunkt sålunda har man hållit snittyttans storlek under 7 cm i diameter. Kronans vikt har minskat och träden har därmed blivit tryggare.

Lindarnas framtid och fortsatta skötsel

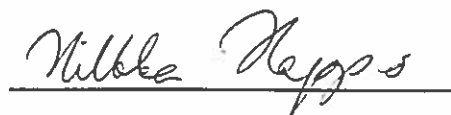
Stympningen av stammarna samt det, för ungefär 13 år sedan, utförda grova beskärningsarbetet som delvis utförts med motorsåg, kommer klart

att minska trädens livstid. Trädens kondition bör följas med. Om cirka 10-15 år bör man överväga att utföra en reducering av kronan (Crown reduction, Heading Back). Att nu ange en noggrann tid för detta arbete är svårt. Senast bör det utföras då det börjar fläkas loss större delar ur den nya kronan. En kronreducering är definitivt inte det samma som en stympning (ofta felaktigt förväxlat med hamling). Stympning får inte användas för att minska kronan.

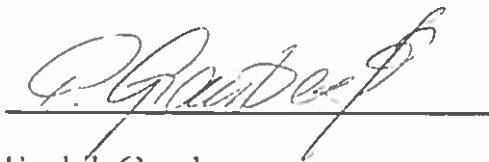
Pargas den 10.03.2001

Teppo Suoranta

Hilikka Hoppo

Fredrik Granberg